

ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΑΝΔΡ. Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΜΑ : “ Η ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΑΚΡΟΑΣΗ ”

ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ
ΑΜΑΛΙΑΣ ΑΝΑΣΤ. ΔΗΜΗΤΡΟΥΚΑ
Α.Μ. 1340200300819

2006- 2007

ΑΘΗΝΑ,
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ

1. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

- 1) ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ σελ. 2- 3
- 2) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ. 4- 5
- 3) ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ σελ. 6- 7
- 4) Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ σελ. 8- 11
- 5) ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ ΣΤΟΝ Κ.Δ.Δ. ΚΑΙ ΤΗΝ Ε.Σ.Δ.Α. σελ. 12- 15
- 6) Η ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΑΚΡΟΑΣΗ ΩΣ ΑΤΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ σελ. 16- 18
- 7) ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΑΚΡΟΑΣΕΩΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ σελ. 19- 21
- 8) Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΑΣΕΩΣ σελ. 22- 23
- 9) ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ Η ΑΚΡΟΑΣΗ σελ. 24- 25
- 10) ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΑΣΕΩΣ σελ. 26- 27

- 11) ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΔΙΟ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ σελ. 28- 30
- 12) ΑΡΘΡΟ 6 ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ – ΕΡΜΗΝΕΙΑ σελ. 31- 34
- 13) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ σελ. 35
- 14) ΠΕΡΙΛΗΨΗ σελ. 36- 37
- 15) ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ σελ. 38
- 16) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ. 39- 41
- 17) ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ (ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ) σελ. 42

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Α. Π. ΓΕΡΟΝΤΑΣ, Σ. ΛΥΤΡΑΣ, ΠΡ. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΓΛ. ΣΙΟΥΤΗ, Σ. ΦΛΟΓΑΙΤΗΣ - “ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ,, εκδ. 2004
Σελ. 242
2. ΔΑΓΠΟΓΛΟΥ Π.Δ. - “ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ,, εκδ. 2004
Σελ. 285-287
3. ΔΑΓΠΟΓΛΟΥ Π.Δ. - “ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ,, τόμος Β' εκδ. 2005
Σελ. 1383- 1415, 1415- 1439

4. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡ. - " ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ,, τόμος Γ' εκδ. ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2005
5. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡ. - " ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ – ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ,, εκδ. ΑΘΗΝΑ 2005 σελ. 320- 323
6. ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΤΗΝ 4^η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1950 άρθρο 6
7. ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (Ν. 2717/ 1999 , ΦΕΚ Α' 97/ 17.5.1999) άρθρο 41
8. ΜΑΡΟΥΛΗΣ ΑΥΓ. - " ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ,, Β' εκδ. 2001 σελ. 197- 202, 213-217
9. ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (1975/ 1986/ 2001) άρθρο 20 § 1, 2
10. ΤΑΧΟΣ Α.Ι. - " ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ,, εκδ. ΑΘΗΝΑ- ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2003 σελ. 614- 622
11. ΤΑΧΟΣ Α.Ι. - " ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ,, Ν. 2690/ 1999 εκδ. 2003

12. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ
ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ Σ.Τ.Ε : 14843/ 2005
Σ.Τ.Ε : 5446/ 2004

3. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικείμενο της παρούσης εργασίας, εκπονούμενης στα πλαίσια διδασκαλίας του μαθήματος των Εφαρμογών Δημοσίου Δικαίου της Νομικής σχολής Αθηνών και υπό την εποπτεία του καθηγητού Δημητρόπουλου Ανδρέα, είναι το συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα

της προηγούμενης ακρόασης και οι διάφορες εκφάνσεις του στην πράξη, όπως αυτές εμφανίζονται μέσω της διαδικασίας έκδοσης διοικητικών πράξεων και δικαστικών αποφάσεων.

Πράγματι, η προηγούμενη ακρόαση, έχει αχθεί σε βασική και *sine qua non* προϋπόθεση παροχής δικαστικής παρέμβασης στις ιδιωτικές διαφορές.

Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης, ανήκει στο σκληρό πυρήνα του Συντάγματος ήτοι η παραβίασή του κρίνεται ως αντισυνταγματική και ελέγχεται ακυρωτικά σε περίπτωση διοικητικής πράξεως και αναιρετικά σε περίπτωση δικαστικής απόφασεως από το Συμβούλιο της Επικρατείας (από εδώ και στο εξής θα αναφέρεται ως Σ.τ.Ε).

Στην παρούσα εργασία θα αναπτυχθεί περαιτέρω η συνταγματικώς κατοχυρωμένη δύναμη της προηγούμενης ακρόασης, όπως και ο ορισμός της ως προϋπόθεση νομιμότητας έκδοσης

διοικητικών πράξεων και δικαστικών αποφάσεων. Επιπλέον, βασικός στόχος της εργασίας αυτής, αποτελεί η αιτιολόγηση της δυναμικής της προηγούμενης ακρόασης ως ένα από τα κυρίαρχα ατομικά συνταγματικά δικαιώματα.

4. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ

Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης, κατοχυρώνεται ρητώς από το Σύνταγμα, απ' όπου και αντλεί την πρακτική του δύναμη όπως και το απαραβίαστο. Συγκεκριμένα, κατά άρθρο 20 του Συντάγματος της Ελλάδος (1975/ 1986/ 2001) : “ §1. Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει.

§2. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του. „

Ως συμφέροντα, νοούνται οι ωφέλειες που έχουν τα άτομα ως υποκείμενα δικαίου, οι οποίες θεωρούνται έννομες, δηλαδή δεν αντίκεινται στο δίκαιο ἄ αντίθετα

αναγνωρίζονται από αυτό ως άξιες έννομης προστασίας.

Ως δικαιώματα, νοούνται τα συνταγματικώς προστατευόμενα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα του ατόμου. Ατομικά είναι όσα αφορούν το ίδιο το υποκείμενο δικαίου ως ενότητα και του παρέχουν την ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητάς του. Κοινωνικά, όσα αφορούν το υποκείμενο δικαίου ως αναπόσπαστο μέρος μιας ολότητας που είναι η κοινωνία και του κατοχυρώνουν την αρμονική συμβίωση και ανάπτυξη δίχως κίνδυνο προσβολής των από άλλα υποκείμενα δικαίου ή από το ίδιο το Κράτος ως φορέα εξουσίας.

Ενστερνιζόμενοι εξάλλου τη διδασκαλία του φυσικού δικαίου¹ η οποία έθεσε το υπόβαθρο για τη μετέπειτα κλασσική νομική θεωρία των ατομικών δικαιωμάτων, δεχόμαστε ότι οι άνθρωποι γεννώνται ελεύθεροι και ίσοι και τα δικαιώματά τους αντιμετωπίζονται ως αιώνια κι αμετάβλητα,

¹ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡ. "ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ,, ΤΟΜΟΣ Γ' εκδ.2006, σελ. 6

και κατευθύνονται όχι μόνο κατά του Κράτους αλλά και ενάντια σε κάθε δύναμη που ενδεχομένως απειλεί την ύπαρξη και εκμετάλλευσή τους. Αντικείμενο εξάλλου της προστασίας των συνταγματικών δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν αποτελεί μόνον η ελευθερία του αλλά και η ίδια του η υπόσταση όπως και άλλες πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Τα δικαιώματα και τα συμφέροντα που προστατεύονται με την παρούσα διάταξη του άρθρου 20 Συντ., έχουν ως αποδέκτη τόσο το Κράτος όσο και τους πολίτες. Η δυνατότητα προηγούμενης ακρόασης του υποκειμένου δικαίου, αποτελεί υποχρέωση εκ μέρους του Κράτους προκειμένω να επιβάλλει οιαδήποτε ποινή ή απλά να εκδικάσει οιαδήποτε διαφορά. Ενδεχόμενη παραβίασή της οδηγεί σε παράνομη συμπεριφορά του κρατικού οργάνου και γι' αυτό το λόγο αποτελεί αντικείμενο ελέγχου σύμφωνα με το νόμο.

Είναι, με απλά λόγια, το απαραβίαστο δικαίωμα του υποκειμένου δικαίου να

εκθέτει τα γεγονότα και τις απόψεις του προκειμένου να παραδεχθεί ολικά ή εν μέρει ή και να αρνηθεί την ευθύνη κάποιας πράξης, ή τη συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων που θα είχαν ως αποτέλεσμα την έκδοση πράξης ή απόφασης και την αποτροπή του κινδύνου προσβολής των δικαιωμάτων και των συμφερόντων του.

5. ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ ΣΤΟΝ Κ.Δ.Δ. ΚΑΙ ΤΗΝ Ε.Σ.Δ.Α.

Την εξαιρετική σημασία και τον ορισμό της προηγούμενης ακρόασης ως *sine qua non* προϋπόθεσης οποιασδήποτε διοικητικής και δικαστικής ενέργειας υιοθέτησε, ακολουθώντας τις επιταγές του Συντάγματος, ο Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας (στο εξής Κ.Δ.Δ), και περαιτέρω αναφορά του συναντούμε και στο κείμενο της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως δικαιωμάτων του ανθρώπου της 4^{ης} Νοεμβρίου 1950 υπογραφθείσης στη Ρώμη

της Ιταλίας (από τούδε και στο εξής θα αναφέρεται στο κείμενο ως Ε.Σ.Δ.Α).

Ειδικότερα, στο άρθρο 41 του Κ.Δ.Δ. ρητώς ορίζεται ότι : “ Δικαίωμα παράστασης και ακρόασης. Το δικαστήριο οφείλει να καλεί τους διαδίκους ώστε αυτοί να παρίστανται και να ακούγονται κατά τη διενέργεια των διαδικαστικών πράξεων,,. Η διάταξη αυτή, ανήκει στο τμήμα του Κ.Δ.Δ. που τιτλοφορείται “ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ,, τονίζοντας τοιουτοτρόπως τη σημασία της ακρόασης η οποία διακρίνεται και από την επιλογή ορισμένων λέξεων εκ μέρους του νομοθέτου : “ ..οφείλει...,. Επιπροσθέτως, η παράλειψη προηγούμενης ακρόασης, η οποία συνεπάγεται την παραβίαση του άρθρου 41 Κ.Δ.Δ., συναντάται και αργότερα στις διατάξεις της νομολογίας του Σ.τ.Ε., ως λόγος ακυρώσεως διοικητικής πράξης κατ’ άρθρο 48, και πιο συγκεκριμένα ανήκει στο δεύτερο λόγο ακυρώσεως² : “ Λόγοι ακυρώσεως. Λόγοι

² ΜΑΡΟΥΛΗΣ ΑΥΓ. “ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ,, εκδ. 2001 σελ. 197- 202

που θεμελιώνουν την αίτηση ακυρώσεως είναι :

1. Αναρμοδιότητα της διοικητικής αρχής που εξέδωσε την πράξη.
2. Παράβαση ουσιώδους τύπου που έχει ταχθεί για την ενέργεια της πράξης.
3. Παράβαση κατ' ουσίαν διάταξης του νόμου.
4. Κατάχρηση εξουσίας, όταν η πράξη της Διοικήσεως φέρει μεν καθεαυτήν όλα τα στοιχεία της νομιμότητας, γίνεται όμως για σκοπό καταδήλως άλλον από εκείνον για τον οποίο έχει νομοθετηθεί. „

Σε αυτήν την περίπτωση, η διοίκηση δύναται να εκδώσει εκ νέου την πράξη που έπασχε, αφού προηγουμένως δοθεί στο διοικούμενο προς τον οποίο η εν λόγω πράξη απευθύνεται, το δικαίωμα της ακρόασης.

Επιπλέον, η παραβίαση του άρθρου 41 Κ.Δ.Δ. συνθέτει και λόγο αναιρέσης κατά απόφασης διοικητικού δικαστηρίου, σύμφωνα με το άρθρο 56

της νομολογίας του Σ.τ.Ε : “ Λόγοι αναιρέσεως. Λόγοι αναιρέσεως είναι :

1. Υπέρβαση καθηκόντων ή καθ’ ύλην αναρμοδιότητα του διοικητικού δικαστηρίου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση.
2. Μη νόμιμη συγκρότηση ή κακή σύνθεσή του.
3. Παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας.
4. Εσφαλμένη ερμηνεία ή πλημμελής εφαρμογή του νόμου που διέπει την επίδικη σχέση και
5. Ύπαρξη δύο ή περισσότερων τελεσίδικων αποφάσεων που είναι αντιφατικές μεταξύ τους στην ίδια υπόθεση και για τους ίδιους διαδίκους. „ Εδώ, η έλλειψη προηγούμενης ακρόασης υπάγεται στον τρίτο αναιρετικό λόγο του παρόντος άρθρου. Εάν η αίτηση αναιρέσεως γίνει δεκτή, αυτομάτως το Σ.τ.Ε. εξαφανίζει την προσβαλλόμενη απόφαση και

διατάσσει την επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα της εκδόσεως της απόφασης κατάσταση.

Το δικαίωμα στην προηγούμενη ακρόαση, εμπεριέχεται και στο άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α. περί χρηστής απονομής δικαιοσύνης, όχι μιν ρητώς, έμμεσα δε, όπως διευκρινίζεται από τη νομολογία του Σ.τ.Ε. και τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.

6. Η ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΑΚΡΟΑΣΗ ΩΣ ΑΤΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

Το Σύνταγμα θέτει άμεσα σε ισχύ το απαραβίαστο του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης μέσω των διατάξεων του άρθρου 20 §1 , §2 , τόσο στα πλαίσια της δικαστικής όσο και της διοικητικής διαδικασίας. Η εμβέλεια του πεδίου ισχύος του παρόντος άρθρου είναι τόσο μεγάλη, ώστε η ρητή πρόβλεψη του εν λόγω δικαιώματος από το νόμο να μην θεωρείται απαραίτητη και η έλλειψή της αντισυνταγματική. Αντιθέτως, η έλλειψη δυνατότητας αναστολής του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης, άγει στο συμπέρασμα ότι διάταξη νόμου με την οποία προσβάλλεται ή αποκλείεται ρητώς η ενάσκηση του αυτού δικαιώματος, είναι αντισυνταγματική.

Όπως όλα τα συνταγματικά δικαιώματα, έτσι και το δικαίωμα του άρθρου 20,

αναπτύσσει διαπροσωπική ενέργεια.³ Ισχύει απέναντι σε κάθε ενέργεια ή μέτρο που ενδεχομένως λαμβάνεται εις βάρος των συμφερόντων και δικαιωμάτων ενός προσώπου.

Στη συνταγματική κατοχύρωση της προηγούμενης ακρόασης, εμπεριέχεται και το δικαίωμα (συν)παράστασης με δικηγόρο, προκειμένω να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της δικαστικής διαδικασίας. Γι' αυτόν το λόγο, λαμβάνεται ως αντισυνταγματική κάθε διάταξη νόμου με την οποία αποκλείεται η παράσταση δικηγόρου.

Το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης αναφέρεται σε ολοκληρωμένες διοικητικές πράξεις και δεν αφορά στις προπαρασκευαστικές πράξεις, τις κανονιστικές πράξεις και τους νόμους. Η εφαρμογή του προϋποθέτει πρόκληση βλάβης στα έννομα συμφέροντα ή δικαιώματα του διοικούμενου, η οποία

³ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡ. "ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ,, ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ, εκδ. 2005, σελ. 320- 323

επιβάλλεται με την διοικητική ενέργεια ή μέτρο, το οποίο με τη σειρά του, είναι απόρροια προηγούμενης συμπεριφοράς ή ενέργειας του διοικούμενου.

Αντίθετα, ζήτημα προηγούμενης ακρόασης δεν τίθεται όταν η διοίκηση ενεργεί στα πλαίσια δέσμιας αρμοδιότητας.⁴ Συγκεκριμένα, δεν θεωρείται ως βλάβη η συνέπεια – έστω και αρνητική – που επέρχεται από τη συνδρομή προϋποθέσεων που ορίζει ο νόμος.⁵

Υποκατάσταση της διαδικασίας της προηγούμενης ακρόασης από άλλες διαδικασίες επ' ουδενί δεν καλύπτει το κενό που δημιουργεί η παράλειψη προηγούμενης ακρόασης.

⁴ «Όταν ο κανόνας δικαίου δεσμεύει, επιτάσσει ή απαγορεύει ορισμένη διοικητική δράση, τότε η δημόσια διοίκηση είναι δέσμια απέναντι στο νόμο. Σε ορισμένες περιπτώσεις η δέσμια αρμοδιότητα προβλέπεται ευθέως από το Σύνταγμα.» ΤΑΧΟΣ Α.Ι. «ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ,, εκδ. 2003, σελ. 446 §79

⁵Όπως λ.χ. η απόλυση δημοσίου υπαλλήλου μετά τη συμπλήρωση του ορισμένου από το νόμο χρόνου υπηρεσίας. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡ. «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ-ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ,, εκδ. 2005, σελ. 322

7. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης, ορίζεται και από τον κώδικα Διοικητικής Δικονομίας στη διάταξη του άρθρου 41 : “ Δικαίωμα παράστασης και ακρόασης. Το δικαστήριο οφείλει να καλεί τους διαδίκους ώστε αυτοί να παρίστανται και να ακούγονται κατά τη διενέργεια των διαδικαστικών πράξεων. „

Το εν λόγω άρθρο είναι έκφραση της βούλησης του Συντάγματος και αφορά στην προηγούμενη ακρόαση στα πλαίσια διοικητικής διαδικασίας έκδοσης διοικητικής πράξεως ή αποφάσεως.

Αιτία κατοχύρωσης του δικαιώματος του άρθρου 20 Συντάγματος⁶, υπήρξαν οι έντονες επεμβάσεις – κατά κύριο λόγο δυσμενείς – της δημόσιας διοίκησης στην ελευθερία των διοικουμένων και γι' αυτό κρίθηκε ως απαραίτητη η θεμελίωση υπέρ αυτών του δικαιώματος υπεράσπισης ενώπιον διοικητικών αρχών και Νομικών Προσώπων διφυούς χαρακτήρα⁷. Βάση της συνταγματικής θεμελίωσης της προηγούμενης ακρόασης αποτελούν η αρχή της “ φανεράς δράσης ” των διοικητικών αρχών και η αρχή “ μηδένα δικάζειν ανήκουστον ”.

Η συνταγματική αναγνώριση, θεμελιώθηκε με την ιστορική νομολογία του Σ.Τ.Ε. επί δικτατορίας⁸, ότι δηλαδή “... το

⁶ ΤΑΧΟΣ Α.Ι. “ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ,, εκδ. 2005, σελ. 623

⁷ Σ.Τ.Ε. 3940/ 2002

⁸ Σ.Τ.Ε. 1811- 1831/ 1969

δικαίωμα ακροάσεως παντός κρινομένου προσώπου αποτελεί γενικότεραν και θεμελιώδη αρχήν του δικαίου, διασφαλίζουσιν το στοιχειώδες δικαίωμα υπερασπίσεως και εφαρμόσταν κατ' αρχήν εν πάση ευνοουμένη πολιτεία, δεν συνάγεται δ' αποκλεισμός αυτού εκ της σιωπής της ΚΔ' / 68 Σ.Π. περί του θέματος της ακροάσεως⁹.

Η εκτεταμένη και πάγια νομολογία του Σ.Τ.Ε., καθιέρωσε γενική αρχή του διοικητικού δικαίου η οποία αναγνωρίζει το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης¹⁰. Η καθιέρωση αυτή κυρίως από το Σύνταγμα, αποτελεί ατομικό δικαίωμα κάθε διοικουμένου και κατά συνέπεια υποχρέωση της διοικητικής αρχής. Η ακρόαση δεν ισχύει και δεν παράγει τα αποτελέσματά της αν έχει πραγματοποιηθεί ενώπιον δικαστικού οργάνου και όχι διοικητικής αρχής.

⁹ ΤΑΧΟΣ Α.Ι. " ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ,, εκδ. 2005, σελ. 623

¹⁰ Σ.Τ.Ε. 419/ 1965, 2965/ 1966, 2976/ 1966, 1452/ 1967

8. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ

Η προηγούμενη ακρόαση του διοικουμένου έχει διπλό σκοπό¹¹ : αφενός να παραχωρήσει στον διοικούμενο τη δυνατότητα υποστήριξης των δικαιωμάτων και συμφερόντων του, πριν η διοίκηση προβεί στην βλαπτική ενέργεια ή μέτρο, καθιστώντας τοιουτοτρόπως τον δικαστικό αγώνα έσχατο καταφύγιο (ultimum refugium) του ενδιαφερομένου. Αφετέρου, διασφαλίζει την καλύτερη ενημέρωση και δικαιότερη λειτουργία της διοικήσεως.

Από τα ανωτέρω, προκύπτουν τρεις προϋποθέσεις υποχρέωσης προηγούμενης ακρόασης συν μία που τάσσεται σε ορισμένες περιπτώσεις από το Συμβούλιο της Επικρατείας :

1. Η διοικητική ενέργεια ή το μέτρο να είναι επιβαρυντικά και να προκαλούν βλάβη στα δικαιώματα ή συμφέροντα του διοικουμένου.
2. Η βλάβη να προέρχεται από την ίδια τη διοικητική ενέργεια ή το μέτρο ως

¹¹ ΔΑΓΠΟΓΛΟΥ Π.Δ. " ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ- Β' ,, εκδ. 1991. Σελ. 1189- 1191

αποτέλεσμα διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης.

3. Ο ενδιαφερόμενος να μην είχε ήδη την ευκαιρία να εκθέσει τις απόψεις του στη διοίκηση.
4. Το Σ.τ.Ε. δέχεται επιπλέον ως προϋπόθεση, όταν σωπαίνει ο νόμος, ότι το βλαβερό μέτρο λαμβάνεται λόγω υπαιτίου συμπεριφοράς του ενδιαφερόμενου και ουχί λόγω δημοσίου συμφέροντος.¹²

¹² Σ.τ.Ε. 2071/ 1975, 2594/ 1977, 1058/ 1979 Α.Π.1077/ 1978

9. ΠΟΤΕ Δ Ε Ν ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ Η ΑΚΡΟΑΣΗ

Η ακρόαση θεωρείται περιττή¹³ και δεν απαιτείται στις εξής κάτωθι περιπτώσεις :

1. Όταν πρόκειται για κανονιστική διοικητική πράξη¹⁴
2. Όταν ο ενδιαφερόμενος και η διοικητική αρχή έχουν ενημερωθεί ισοδύναμα¹⁵
3. Όταν ανακαλείται παράνομη διοικητική πράξη, αρχικώς εκδοθείσα υπέρ του ενδιαφερομένου¹⁶
4. Όταν συντρέχει λόγος δημοσίου συμφέροντος (λ.χ. εθνική άμυνα)¹⁷
5. Όταν υπάρχει επείγουσα ανάγκη¹⁸
6. Όταν διενεργείται διοικητικός έλεγχος¹⁹
7. Όταν μέτρο διασφάλισης του δημοσίου συμφέροντος κινδυνεύει να

¹³ ΤΑΧΟΣ Α.Ι. " ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ,, εκδ. 2005, σελ. 625- 626

¹⁴ Σ.Τ.Ε. 1427/ 1981, 123/ 1987, 2930/ 1989

¹⁵ Σ.Τ.Ε. 3940/ 2002

¹⁶ Σ.Τ.Ε. 3188/ 1975

¹⁷ Σ.Τ.Ε. 58/ 1977, 2071/ 1975

¹⁸ Σ.Τ.Ε. 2071/ 1975, 3998/ 1985, 17/ 1988, 571/ 1989

¹⁹ Σ.Τ.Ε. 2250/ 1985

αναβληθεί, να ματαιωθεί ή να καταστεί περιττό²⁰

8. Όταν πρόκειται για μέτρο διοικητικού καταναγκασμού και διοικητικής εκτέλεσης.

9. Όταν πρόκειται για δέσμια διοικητική ενέργεια κατά το Σύνταγμα ή το νόμο

10. Όταν το Δημόσιο ενεργεί για πραγμάτωση δικαιώματος που απορρέει από σύμβαση ιδιωτικού δικαίου²¹

11. Όταν είναι πραγματικά ανέφικτη²².

²⁰ Σ.Τ.Ε. 3853/ 1985, 2252/ 1986, 5329/ 1987, 4077/ 1988, 220/ 1989, 1545/ 1995

²¹ Α.Π. 1659/ 1987

²² Σ.Τ.Ε. 1565, 3700/ 1986, 1137/ 1987, 4262/ 1995, 4648/ 1997, 734/ 1999

10. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ

Η ακρόαση πρέπει να είναι “προηγούμενη”,²³ , δηλαδή να έχει διεξαχθεί πριν από την έκδοση της διοικητικής πράξης που βλάπτει τα δικαιώματα ή συμφέροντα του διοικουμένου, όπως επίσης να είναι έγκαιρη.

Επιπλέον η ακρόαση πρέπει να ασκείται εντός εύλογου χρόνου, ή εντός ορισμένου χρόνου αν το ορίζει ο νόμος. Η μη άσκηση του εν λόγω δικαιώματος, λόγω παρέλευσης της ανωτέρω προθεσμίας, δεν επηρεάζει τη νομιμότητα της εκδοθείσης διοικητικής πράξης.

²³ ΤΑΧΟΣ Α.Ι. “ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ”, εκδ.2005, σελ. 627

Εφόσον η προηγούμενη ακρόαση αποτελεί ουσιώδη τύπο, συνταγματικά κατοχυρωμένο, της διοικητικής διαδικασίας, αν η αρχή δεν τηρήσει την συνταγματική επιταγή, τότε η διοικητική πράξη θα είναι παράνομη.

Η προηγούμενη ακρόαση αποτελεί υποχρέωση του διοικούμενου, όταν αφορά στην έκδοση πράξεων συνδεδεμένων με το δημόσιο συμφέρον.

11. ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΔΙΟ ΙΣΧΥΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ

Φορέας του δικαιώματος της ακρόασης, είναι ο άμεσα ενδιαφερόμενος²⁴, δηλαδή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, εφόσον :

A.) η διοικητική δράση βλάπτει τα δικαιώματα ή τα συμφέροντά του. Έτσι, η ακρόαση συνδέεται με δυσμενή διοικητική δράση²⁵.

B.) η σχετική βλάβη πρέπει να προέρχεται από την διοικητική ενέργεια ή το μέτρο.

²⁴ ΤΑΧΟΣ Α.Ι. "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ,, εκδ. 2005, σελ. 626

²⁵ Σ.Τ.Ε. 5351/ 1987, 3294/ 1988, 4230/ 1988

Γ.) η συγκεκριμένη διοικητική δράση να είναι απόρροια άσκησης εξουσίας κατά διακριτική ευχέρεια²⁶.

Δ.) να συνδέεται υποκειμενικά και όχι αντικειμενικά με τον ενδιαφερόμενο²⁷.

Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης, παρέχεται σε οποιονδήποτε, ανεξάρτητα από ιθαγένεια, κατοικία ή τόπο έδρας αν αφορά σε νομικό πρόσωπο²⁸. Δεν επεκτείνεται όμως σε τρίτους, των οποίων τα συμφέροντα δεν βλάπτονται άμεσα. Το δικαίωμα ακρόασης, όπως και της αναφοράς, δεν αναπτύσσει τριτενέργεια, εφόσον απευθύνεται στις διοικητικές αρχές.

Π α ρ α ί τ η σ η του διοικούμενου²⁹ από το δικαίωμα ακρόασης του από τη διοίκηση, δ ε ν ε π ι τ ρ έ π ε τ α ι . Αυτό διότι το συγκεκριμένο δικαίωμα ενεργοποιεί τη γενική συνταγματική αρχή της υπερασπίσεως ενώπιον των κρατικών

²⁶ Σ.Τ.Ε. 3012/ 1986, 1506/ 1989

²⁷ Σ.Τ.Ε. 4113/ 1983, 3012/ 1986, 1094/ 1987, 2405/ 1989, 1563/ 1994, 1513/ 2003

²⁸ ΔΑΓΠΟΓΛΟΥ Π.Δ. "ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, Β' ", εκδ. 1991, σελ.1191- 1192

²⁹ ΤΑΧΟΣ Α.Ι. "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ,, εκδ. 2005, σελ. 623- 624

οργάνων. Αν ο διοικούμενος, δεν επιθυμεί να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία της προηγούμενης ακρόασης, εφόσον έχει προηγηθεί κλήση προς ακρόαση από τη διοίκηση, τότε η έκδοση της πράξης που ακολουθεί, είναι καθ' όλα νόμιμη και συνταγματική. Η αρνητική συμπεριφορά του ενδιαφερόμενου, μπορεί να εμφανιστεί με τις ακόλουθες μορφές :

(α) ως ρητή άρνηση, γραπτή ή προφορική,

(β) ως σιωπηρή άρνηση, όταν περνά άπρακτη η ταχθείσα προθεσμία ή όταν υπάρχει αποφυγή παραλαβής της προς κοινοποίηση κλήσης.

12. ΑΡΘΡΟ 6 ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ – ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Κατ' άρθρο 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας : “ 1. Οι διοικητικές αρχές, πριν από κάθε ενέργεια ή μέτρο σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων

συγκεκριμένου προσώπου, οφείλουν να καλούν τον ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις απόψεις του, εγγράφως ή προφορικώς, ως προς τα σχετικά ζητήματα.

2. Η κλήση προς ακρόαση είναι έγγραφη, αναφέρει τον τόπο, την ημέρα και την ώρα της ακρόασης, προσδιορίζει δε το αντικείμενο του μέτρου ή της ενέργειας. Η κλήση κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο τουλάχιστον πέντε (5) πλήρεις ημέρες πριν από την ημέρα της ακρόασης. Ο ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα να λάβει γνώση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων και να προβεί σε ανταπόδειξη. Η τήρηση της προαναφερόμενης διαδικασίας, καθώς και η λήψη υπόψη των απόψεων του ενδιαφερομένου, πρέπει να προκύπτουν από την αιτιολογία της διοικητικής πράξης. Το υιοθετούμενο μέτρο πρέπει να λαμβάνεται μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα από την ακρόαση του ενδιαφερομένου.

3. Αν η άμεση λήψη του δυσμενούς μέτρου είναι αναγκαία για την αποτροπή κινδύνου

ή λόγω επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος, είναι, κατ' εξαίρεση, δυνατή η, χωρίς προηγούμενη κλήση του ενδιαφερομένου, ρύθμιση. Αν η κατάσταση που ρυθμίστηκε, είναι δυνατόν να μεταβληθεί, η διοικητική αρχή, μέσα σε χρονικό διάστημα δεκαπέντε (15) ημερών, καλεί τον ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις απόψεις του σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, οπότε και προβαίνει σε νέα τυχόν ρύθμιση. Αν η πιο πάνω προθεσμία παρέλθει άπρακτη, το μέτρο παύει αυτοδικαίως και χωρίς άλλη ενέργεια, να ισχύει.

4. Οι διατάξεις των παρ. 1 και 2 εφαρμόζονται και όταν οι σχετικές με τη δυσμενή διοικητική πράξη διατάξεις προβλέπουν δυνατότητα άσκησης διοικητικής προσφυγής. „

Ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας, προβλέπει ως προς την προηγούμενη

ακρόαση, όπως είναι εμφανές από το προκείμενο άρθρο, τα εξής³⁰ :

- 1) Το δικαίωμα αντιστοιχεί σε υποχρέωση της αρμόδιας διοικητικής αρχής.
- 2) Φορέας του δικαιώματος είναι ο διοικούμενος εφόσον είναι και ο άμεσα ενδιαφερόμενος.
- 3) Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις.
- 4) Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης, αφορά σε δικαιώματα και συμφέροντα του δημοσίου ή του ιδιωτικού δικαίου.
- 5) Οι σχετικές διοικητικές πράξεις είναι κατ' αρχήν ατομικές.
- 6) Η ακρόαση μπορεί να είναι γραπτή ή προφορική κατ' επιλογή του διοικούμενου κι όχι της Διοίκησης.
- 7) Η κλήση προς ακρόαση είναι έγγραφη και κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο τουλάχιστον πέντε πλήρεις μέρες προ της ακροάσεως.

³⁰ ΤΑΧΟΣ Α.Ι. " ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ Ν. 2690/ 1999 „ εκδ. ΑΘΗΝΑ- ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2003, σελ. 251- 255

- 8) Αναγνωρίζεται το δικαίωμα γνώσης των αποδεικτικών στοιχείων και της ανταπόδειξης.
- 9) Ως ουσιώδης τύπος, συνδέεται με την αιτιολογία της διοικητικής πράξης.
- 10) Αναγνωρίζεται η αρχή της επικαιρότητας για την έκδοση της πράξης ή τη λήψη του μέτρου.
- 11) Ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις παράλειψης της ακρόασης.
- 12) Ρυθμίζει το ότι οι προϋποθέσεις της υπό 11 πρέπει να συντρέχουν αθροιστικά.
- 13) Προβλέπεται ευνοϊκή διαδικασία επανόδου στον κανόνα της ακρόασης εντός αποκλειστικής προθεσμίας δεκαπέντε ημερών.
- 14) Ορίζεται ότι οι διατάξεις των §1, 2 για την ακρόαση, εφαρμόζονται ακόμα και όταν προβλέπεται δυνατότητα άσκησης διοικητικής προσφυγής.

13. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η σημασία των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων του ανθρώπου, είτε αυτά είναι μητρικά, είτε πολιτικά είτε κοινωνικά, είναι αδιαμφισβήτητη. Το εύρος τους είναι τόσο μεγάλο, ώστε μια αναλυτική επεξεργασία των, θα απαιτούσε πολύ χρόνο, κόπο και έρευνα. Παρ' όλα αυτά, ακόμα και μέσω της παρούσης εργασίας, γίνεται εμφανές το κατά πόσο το συνταγματικό δικαίωμα του άρθρου 20 του Συντάγματος έχει καίριο ρόλο στην ζωή των πολιτών της ελληνικής κοινωνίας.

Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του διοικούμενου, αποτελεί για κάθε μέλος της κοινωνίας εχέγγυο απέναντι στο φόβο της ανεξέλεγκτης άσκησης εξουσίας από μέρους της διοίκησης.

14. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης, έχει διασφαλιστικό και προστατευτικό περιεχόμενο. Διασφαλίζει την ίση και νόμιμη αντιμετώπιση των διοικουμένων από μέρους της Διοίκησης, και προστατεύει τους πολίτες από την μονόπλευρη κρίση των ζητημάτων που τους αφορούν από τα δικαστήρια και τα διοικητικά όργανα.

Παρέχει τη δυνατότητα ανάπτυξης των ισχυρισμών των διοικουμένων και την άμυνά τους από δυσμενείς πράξεις που εκδίδονται εις βάρος τους. Το γεγονός δε, ότι κατοχυρώνεται ρητώς από το ελληνικό Σύνταγμα, δεσμεύει τους φορείς της

εξουσίας, ώστε τυχόν παραβίασή του, να αποδυναμώνει την εκδοθείσα πράξη και να την καθιστά ακυρώσιμη.

Μόνον το γενικό συμφέρον μπορεί να προβληθεί ως αιτία κατάλυσης του εν λόγω δικαιώματος, διότι σε άλλη περίπτωση, θα συναντούσαμε παραβίαση της αρχής της ισότητας των όπλων, της οποίας έκφανση αποτελεί και η προηγούμενη ακρόαση. Εξ' άλλου, σκοπός της δημόσιας εξουσίας, είναι ακριβώς η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών, και όχι η κατάλυσή των. Με απλά λόγια, θα ήταν άδικο για τον διοικούμενο να υποστεί δυσμενείς συνέπειες μιας διοικητικής πράξεως δίχως προηγουμένως να έχει εκφράσει τις απόψεις του και ενδεχομένως να έχει αντιταχθεί.

Με την κατοχύρωση του δικαιώματος της προηγούμενης ακρόασης, ο διοικούμενος, στέκεται ισότιμος απέναντι στη δημόσια εξουσία, και διεκδικεί την ευνοϊκότερη γι' αυτόν ρύθμιση.

Ο νομοθέτης, συμπερασματικά, ακολουθεί σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής των πολιτών την αρχή “ ΜΗΔΕΝΑ ΔΙΚΑΖΕΙΝ ΑΝΗΚΟΥΣΤΟΝ „ , και η τήρησή της από την Διοίκηση και τους διοικούμενους, αποτελεί περαιτέρω απόδειξη της μεγάλης σημασίας της. Ο πολίτης, το πιο ζωτικό μέρος της κοινωνίας, η κινητήρια δύναμη όλων δεν πρέπει να μην ακούγεται. Κι αυτό γιατί, όλες οι εξουσίες πηγάζουν από τους πολίτες και λειτουργούν υπέρ αυτών.

15. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Σ.Τ.Ε. = Συμβούλιο της Επικρατείας

Εκδ. = έκδοση

Κ.Δ.Δ. = Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας

Ε.Σ.Δ.Α = Ευρωπαϊκή Σύμβαση
Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Συν = Σύνταγμα της Ελλάδος

Α.Π. = Άρειος Πάγος

Παρ. = παράγραφος

Άρθ. = άρθρο

Ν. = νόμος

Σελ. = σελίδες

ΦΕΚ = Φύλλο της Κυβερνήσεως

16. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Α.Π. Γέροντας, Σ. Λύτρας, Πρ.
Παυλόπουλος, Γλ. Σιούτη, Σ. φλογαΐτης
– ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ,εκδ. 2004, σελ.
242
2. Δαγτόγλου Π.Δ. – ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ
ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ , εκδ. 2004, σελ.
285- 287
3. Δαγτόγλου Π.Δ. – ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ
ΔΙΚΑΙΟ- ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, τόμος
Β', εκδ. 2005, σελ. 1383- 1415, 1415-
1439
4. Δημητρόπουλος Ανδρ. –
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ,

τόμος Γ', εκδ. Αθήνα- Θεσσαλονίκη

2005

5. Δημητρόπουλος Ανδρ. –

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, ΕΙΔΙΚΟ

ΜΕΡΟΣ, εκδ. Αθήνα 2005, σελ. 320- 323

6. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, της Ρώμης την 4^η

Νοεμβρίου 1950, άρθ. 6

7. ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (

Ν. 2717/ 1999, ΦΕΚ. Α' 97/ 17.5.1999)

άρθ. 41

8. Μαρούλης Αυγ. – ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Β' εκδ. 2001, σελ.

197- 202, 213- 217

9. ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (1975/ 1986/

2001) άρθρ. 20 §1, 2

10. Τάχος Α.Ι. – ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ

ΔΙΚΑΙΟ, εκδ. Αθήνα- Θεσσαλονίκη

2003, σελ. 614- 622

11. Τάχος Α.Ι. – ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΩΔΙΚΑ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ, Ν. 2690/

1999 εκδ. 2003

17. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Α.Π. 1077/ 1978

Σ.Τ.Ε. 220/ 1989, 1545/ 1995, 1659/ 1987,
1565/ 1986, 3700/ 1986, 1137/ 1987, 4262/
1995, 4648/ 1997, 734/ 1999, 5351/ 1987,
3294/ 1988, 4230/ 1988, 3012/ 1986, 1506/
1989, 4113/ 1983, 3012/ 1986, 1094/ 1987,
2405/ 1989, 1563/ 1994, 1513/ 2003, 3998/
1985, 17/ 1988, 571/ 1989, 2250/ 1985,
3853/ 1985, 2252/ 1986, 5329/ 1987, 4077/
1988, 14843/ 2005, 5446/ 2004, 3940/
2002, 1811/ 1969, 419/ 1965, 2965/ 1966,
2976/ 1966, 1452/ 1967, 2071/ 1975, 2594/
1977, 1058/ 1979, 1427/ 1981, 123/ 1987,
2930/ 1989, 3940/ 2002, 3188/ 1975, 58/
1977, 2071/ 1975

